



Nazwa instytucji

Książnica Cieszyńska

Tytuł jednostki/Tytuł publikacji

Leczenie fizykalno-dyetyczne / Sanatorium i zakład wodoleczniczy "Bystra" w Śląskich (!) Beskidach.

Liczba stron oryginału

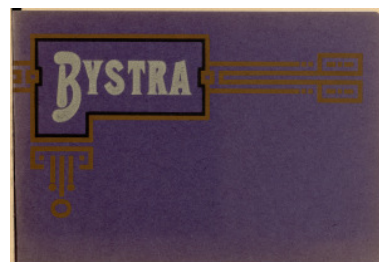
36

Liczba plików skanów

36

Liczba plików publikacji

37



Sygnatura/numer zespołu **R I 04244**

Data wydania oryginału **1904**

Zdigitalizowano w ramach projektu pt.

**Udostępnienie cieszyńskiego dziedzictwa
piśmienniczego on-line**



Fundusze Europejskie
Program Regionalny



Śląskie.

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego



BYSTRA



4244



anatorium i zakład wodoleczniczy

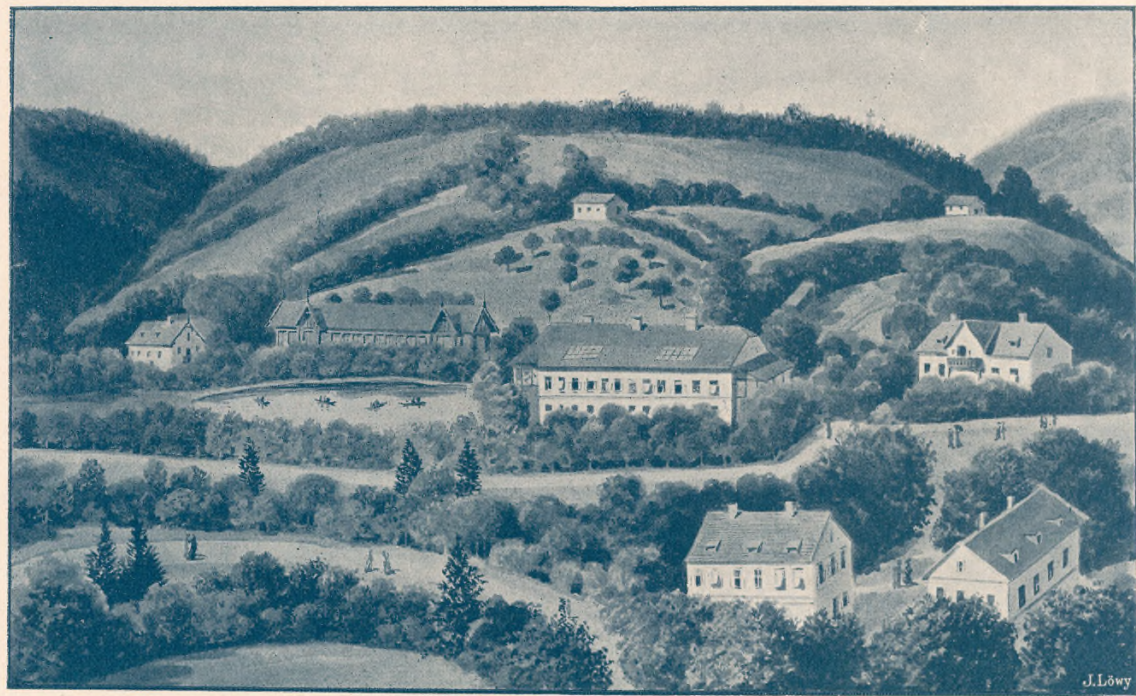
»Bystra« w Śląskich
Beskidach

1904

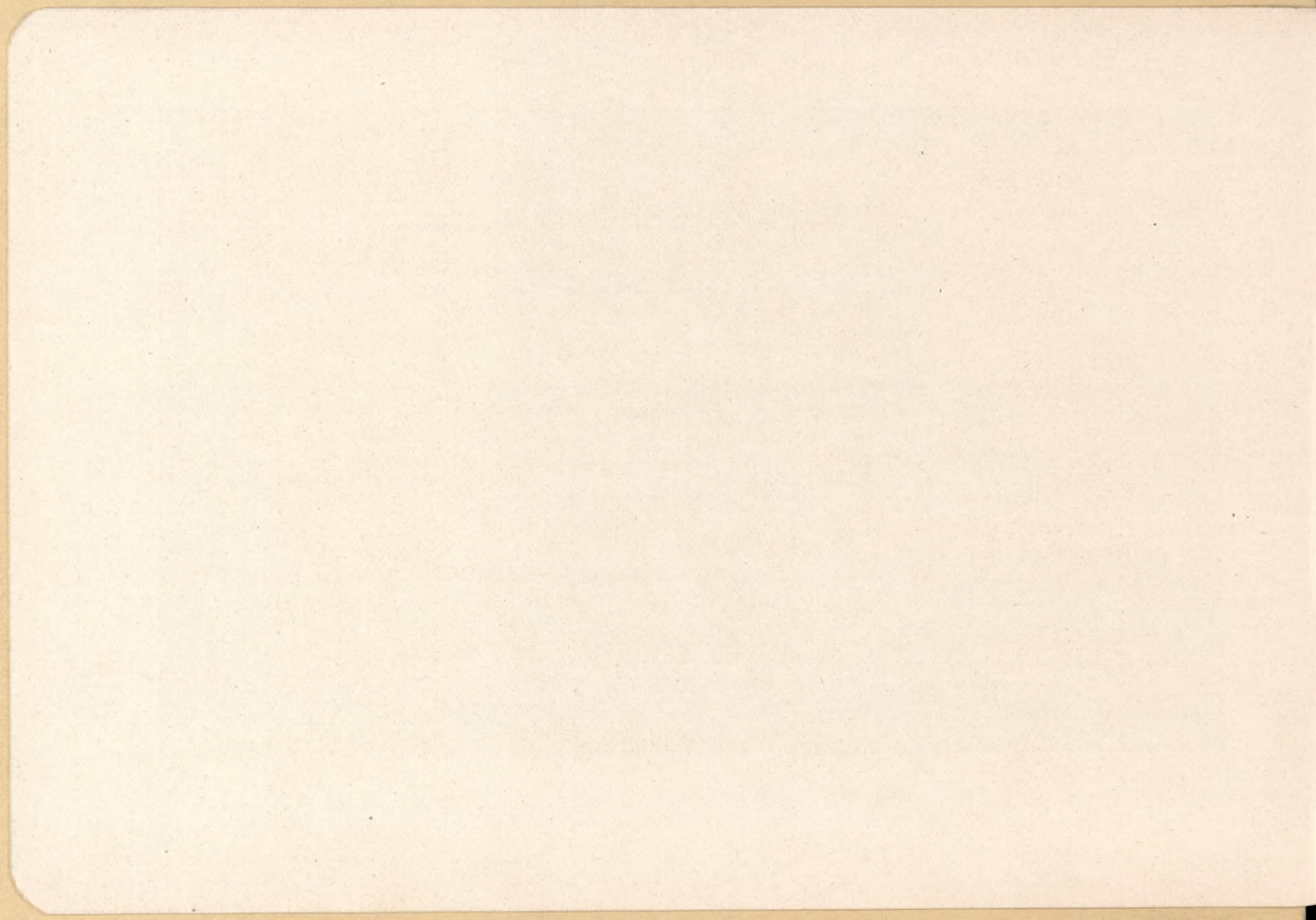
Leczenie fizykalno-dyetyczne



RI 4244



Widok ogólny





A. Komunikacya.

Bystra, w połowie do Galicyi, w drugiej zaś do Śląska austriackiego należąca, jest przystankiem linii Dziedzice—Żywiec kolei północnej cesarza Ferdynanda; miano urzędowe przystanku: Wilkowice—Bystra.

Oddalona o milę od Bielska i Biął-j, komunikuje się z tymi miastami 10 pociągami dziennie, ponadto tramwajem elektrycznym, między dworcem kolejowym w Bielsku a pobliskim laskiem cygańskim kursującym.

Zarząd zakładu dostarcza po poprzednim uwiadomieniu powozów do każdego pociągu, tak na stacyą Wilkowice—Bystra jak i na stacyą Bielsk, —po cenach uwidoczniionych w odpowiednim rozdziale.

Obok dworca w Bielsku znajdują się liczne jedno — i parokonne drożki.

Bystra jest stacyą pocztową, telegraficzną i telefoniczną. Telefon zakładowy (Nr. 291) należy do sieci międzymiastowej — i oddany jest do użytku gości zakładowych.

Adres telegraficzny: Bielsk, (Bielitz) Sanatorium Bystra.

B. Położenie i klimat

Bystrej charakteryzuje Dr. L. K o r c z y ń s k i, profesor uniwersytetu Jagiellońskiego, w swem dziele*) w następujących słowach:

„Bystra leży na Śląsku austriackim, w odległości 18 minut jazdy od Bielska, na wysokości 370—400 m n. p. m.

Położenie zakładu jest klimatycznie bardzo korzystne. Cała rozległa dolina otoczona jest istotnie prawdziwym wieńcem gór, które stanowią naturalną osłonę przed wiatrami, zmniejszają ich siłę, a w ogóle powodują dodatnie modyfikacje zjawisk meteorologicznych.

Stacyi meteorologicznej we właściwym tego słowa znaczeniu niema tam jeszcze. Ze względu wszakże na małą odległość od Bielska i na niezbyt wielką różnicę w wyniesieniu nad poziom morza tych dwóch miejscowości, można sobie wyrobić pewien sąd o klimacie Bystrej na podstawie spostrzeżeń meteorologicznych bielskich.

Srednie roczne i miesięczne, według spostrzeżeń, czynionych przez prof. Kolbenheyera przedstawiają się jak następuje:

*) Zarys balneoterapii i balneografii krajowej, Kraków 1900.

Miesiące	Temperatura stop. C.			Średnia ilość deszczu mm	Ciśnienie powietrza mm
	Przeciętnie	średnia naj- większość	średnia naj- mniejszość		
Styczeń	—2·93	+7·7	—14·4	37	733·37
Luty	—1·58	8·1	—12·2	35	31·99
Marzec	+1·52	14·5	—10·0	48	29·67
Kwiecień	7·53	20·7	—0·8	57	28·77
Maj	11·97	25·3	+1·9	101	30·25
Czerwiec	15·98	27·3	8·6	124	31·17
Lipiec	17·52	29·1	10·4	132	30·77
Sierpień	16·68	28·2	10·2	109	31·17
Wrzesień	13·73	24·8	6·1	84	32·56
Październik	8·59	21·1	—0·9	66	31·43
Listopad	2·60	13·9	—7·6	49	41·43
Grudzień	—1·45	8·3	—14·3	44	31·50
W roku	7·51	—	—	886	731·12

Dzienne wahania ciepłoty, przy uwzględnieniu godzin, przeznaczonych na odczytywanie ciepłoty (8^h r., 2^h po poł., 8^h w.), nie są znaczne; w miesiącach wiosennych, letnich i jesiennych wynosi różnica między ciepłotą ranną i południową około 4° C, między wieczorną a popołudniową około 3° C., w miesiącach zimowych różnice te jeszcze są mniejsze.

Na klimat Bystrej i jej okolicy wpływa bardzo dodatnio dość znaczne zalesienie całego tego pasma Karpat“.

Omawiając ogólne cechy naszych gór, tak pisze: (stron. 180): „Spostrzeżenia z dwóch stacyj meteorologicznych, z Bielska i Zawoi, wykazują, że ciepłota tam jest względnie najwyższa, przebieg roczny ciepłoty najłagodniejszy, różnice między zimą i latem najmniejsze . . . “

Wynik zaś swych bardzo szczegółowych badań, opartych na zestawieniach dat z rozlicznych miejscowości górskich w kraju, reasumuje w tych słowach (stron. 193):

„Bezwarunkowo najlepsze mają warunki górskie okolice nadwiślańskie i dolnego Śląska, z niezbyt wysoko położonymi zakładami leczniczymi, Bystrą i t. d. Nadają się one bardzo dobrze tak na letnie, jak i na zimowe uzdrowiska“.

Te ogólne cechy klimatu tutejszego pasma niewątpliwie potęgują jeszcze korzystniej warunki lokalne Bystrej, jak znaczna bardzo insolacya i brak silniejszych wiatrów zwłaszcza północnych i północno-wschodnich, — które wynikają z li tylko ku południowi i południowemu wschodowi otwartego położenia tej uroczej miejscowości.

W skutek tych warunków wyróżnia się Bystra znacznie wyższą ciepłotą i bujniejszą florą nawet wśród miejscowości najbliższego otoczenia. Dojrzewa tu wino a róże w parku zakładowym zakwitają pod wolnem niebem nawet w początkach grudnia.



Zakład kąpielowy

Nadmienić należy jeszcze nadzwyczajną przepuszczalność gruntu tudzież wyborny stan zdrowotny i niską cyfrę śmiertelności ludności tutejszej.

Zaprowadzone w roku zeszłym obserwatorium meteorologiczne, dostarczy niewątpliwie podstaw matematycznych.

C. Zakład leczniczy

jego urządzenie i otoczenie opisuje Doc. Dr. Korczyński w przytoczonej swej pracy, w sposób następujący: (str. 276).

„Okolo roku 1874 powstał tam zakład wodolecznicy. Kierownictwo lekarskie zakładu spoczywało kolejno w rękach lekarzy polskich. Porady udzielali dr. Halski, później dr. Momidłowski. W tych czasach odwiedzało Bystre stosunkowo dość dużo Polaków. Później zaczął zakład upadać i stracił dawniejszą swoją wziętość. W nowy okres rozwoju wszedł dopiero w r. 1898, w którym to czasie nabył go Dr. Jekels. Nowy właściciel zabrał się energicznie do odnowienia i rozszerzenia zakładu, a po dwóch latach pracy udało mu się postawić go na odpowiedniej stopie i urządzić tak, że czyni dziś zadość nie tylko wymogom, lekarskim, ale także słusznym żądaniom chorych pod względem wygody i komfortu. Zakład mieści się obecnie w dwóch domach, z tych jeden zajmuje kierownik zakładu, drugi o 40-stu pokojach, przeznaczony jest dla chorych. Mieszkania ogrzewane są piecami kaflowymi i oświetlone elektrycznością. Urządzenia pokoi wygodne, a nawet eleganckie“.



Willa w parku

Budynki zakładowe leżą u stoku góry, osłaniającej je od północy, wśród parku.

- a. Budynek mieszkalny jest to duży, piętrowy, murowany gmach. Mieści w sobie przeszło 30 dużych, widnych, z całym komfortem wyposażonych pokoi gościnnych. Przeważna ich część posiada dwa podwójne okna, tudzież wyborne piece kaflowe. Łóżka zaopatrzone są w dobre materace — tudzież kompletną pościel, tak że przywożenie takowej jest zbędnem.

Ponadto mieszczą się w tym budynku wytwornie urządzone sale wspólne: jadalna, konwersacyjna, czytelnia i fumoir a zarazem sala do gier. Dwie duże oszklone werandy, tuż obok pokoi gościnnych się znajdujące, umożliwiają pobyt na powietrzu nawet i w czas słotny.

Wszystkie ubikacje, tak pokoje gościnne jak i sale wspólne, niemniej też park i zabudowania gospodarcze są elektrycznie oświetlone.

Budynek ten posiada 8 klozetów, wodą przepłukiwanych (water-closets), niemniej wodociąg i jest, podobnie jak cały zakład, skanalizowany.

- b. Willa Hygiea, obecnie przez kierownika zakładu zajęta, mieści w sobie prócz mieszkania, także pokój ordynacyjny.
- c. Park zakładowy, okalający zewsząd budynki zakładowe, rozciąga się na przestrzeni niemal 6 morgów i zawiera liczne, tak gatunkiem jak i rozmiarami rzadkie okazy flory i dostarcza podczas dni upalnych tak pożądanego cienia. Znajduje się w nim staw, zaopatrywany w wodę przez płynącą obok Białkę; obok łódki do użytku gości zakładowych; dalej kryty deptak długości 50 metrów, umożliwiający przechadzki i w czas słotny, dalej kręgielnia i lawn-tennis.



Park

Prócz starannie utrzymywanych ścieżek ogrodowych, ciągnie się wzdłuż brzegów Białki 150 metrowa aleja lip rozłożystych *tz. esplanada*.

Z parku widok na kotlinę żywiecką tudzież (przy sprzyjającej pogodzie gołym okiem dostrzegalne szczyty tatrzańskie.

Z nowszej części parku prowadzą serpentyny za minut kilka do sąsiedniego lasu. Jest on własnością miasta Bielska, rozciąga się na przestrzeni kilkumilowej i obfituje staraniem towarzystwa Beskidów w prześliczne spacer i cieniste aleje — w znaki oryentacyjne zaopatrzone — tak że raczej zasługuje na miano parku leśnego niż lasu.

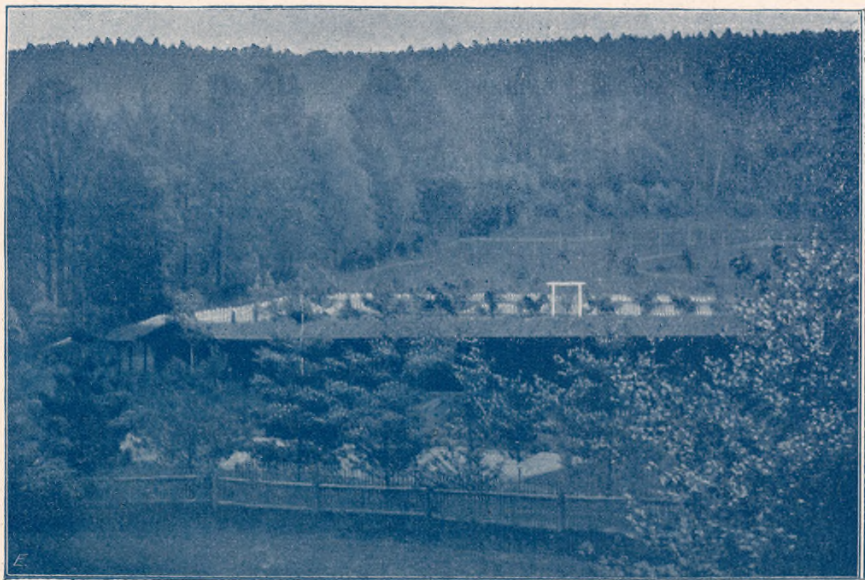
Z bliższych wycieczek leśnych wymieniamy tu: kłobusówkę, źródło Maurycego, źródło Stefana, źródło Jadwigi; Kurhaus w lasku cygańskim, (liczne wille i restauracje); most dyabelski, wodospady Białki.

Okoliczne szczyty, z tych niektóre jak Klimczok 1200 *m* lub Babia góra 1700 *m* wysokie, dostępne są za pomocą wygodnych dróg i ścieżek, a znajdujące się na nich wygodne schroniska i hotele dostarczają turystom posiłku i noclegu.

W oddaleniu 25 minut znajduje się kilka kościołów. Zakład posiada własną aptekę.

Urządzenie zakładu zapewnia gościom pobyt swobodny, skrupowany li tylko względami na ich zdrowie.

Panie, panny, tudzież dzieci, nie przybywające do zakładu w towarzystwie, — znajdą tu staranną opiekę i towarzystwo.



Park, deptak i kąpiel powietrzna

Pożycie towarzyskie ułatwia znacznie przebywanie w salach wspólnych, wycieczki w uroczą okolicę, gry towarzyskie, jako to: bilard, kręgielnia, krokieta, krikiet i boccia.

W pełnym sezonie raz w tydzień koncert, następnie reunion.

Fortepian znajdujący się w sali konwersacyjnej służy do użytku gości.

Biblioteka zakładowa obfituje w najnowsze płody literatury polskiej, francuskiej i niemieckiej, jakoteż poważne czasopisma w wymienionych językach.

D. Sezon.

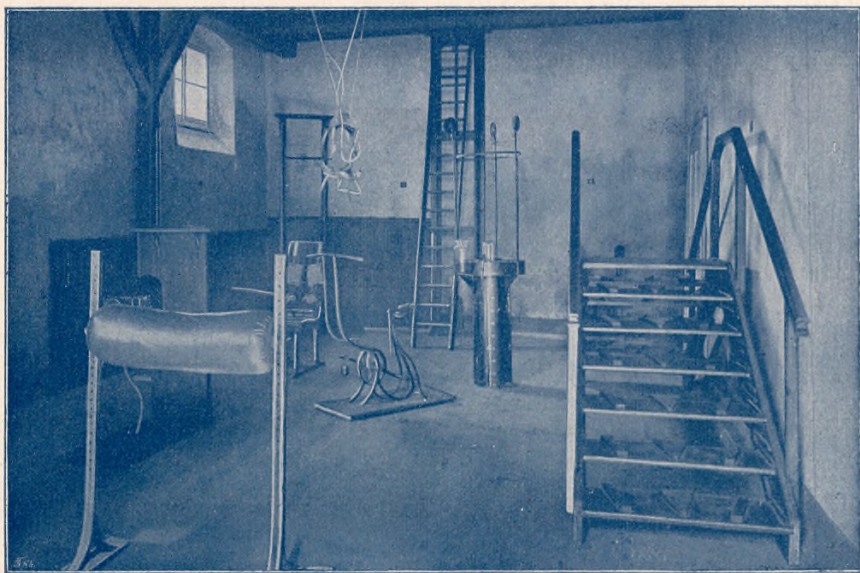
Zakład otwarty jest przez rok cały.

Sezon letni trwa od: 1. maja do 30. września,

Sezon zimowy trwa od: 1. października do 30. kwietnia, przy odpowiedniej ilości zgłoszeń.

E. Zasady leczenia i środki lecznicze.

Leczenie w zakładzie jest fizykalno-dyetetyczne. Wychodząc z niezaprzeczonego założenia, że każda choroba jest rezultatem a) dyspozycji do chorób, (odziedziczonej lub nabytej) i b) czynników chorobotwórczych; ponadto, że dyspozycja jest wynikiem życia niehygienicznego, stara się metoda fizykalno-dyetetyczna przez oparcie sposobu życia na najściślejszych regułach higieny i dyetetyki — tak ciała jak i ducha — znieść dyspozycję chorobową, a budząc przez oględne i umiejętne stosowanie naturalnych bodźców, siły organizmu, spotęgować odporność jego tak w obec czyhającej nań jak i wybuchłej już choroby.



Sala gimnastyczna

Srodki ku temu celowi:

1. Wodolecznictwo-hydroterapia. Woda bystrzańska posiada wszelkie przymioty doskonałej wody, jako to: jest bezbarwna, nieposiada żadnego posmaku ni niewłaściwej woni ani też żadnych domieszek mechanicznych; ma mały ciężar gatunkowy, niską temperaturę i jest zupełnie przejrzystą.

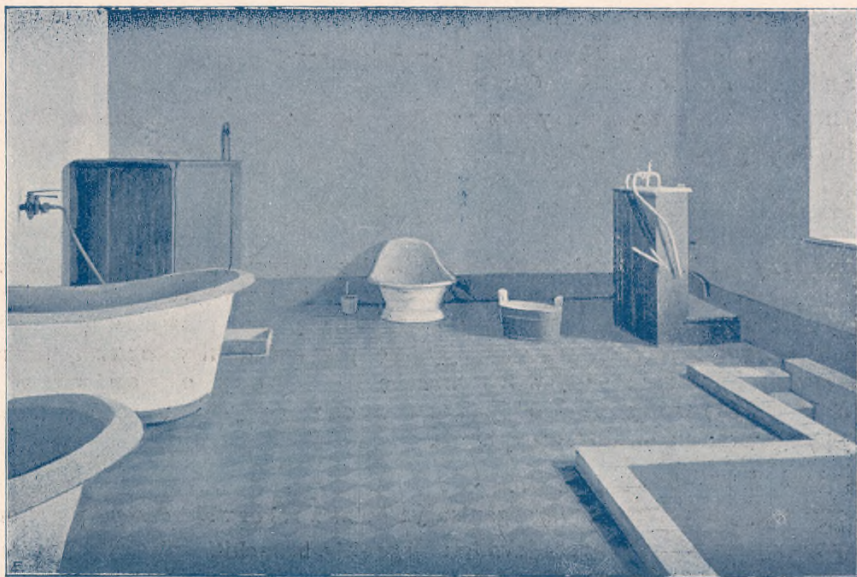
Dwa duże oddziały, — jeden dla Panów, drugi dla Pań, — komunikujące się z pokojami mieszkalnymi zamkniętym kurytarzem, — służą do procedur wodoleczniczych. — Tak rozbieralnie jak też i sale kąpielowe są ogrzewane kaloryferami.

Urządzenie sal kąpielowych odpowiada najzupełniej wymogom hydroterapii i jest ściśle zastosowane do postępu tej nauki.

Znajdziesz tu tedy wszelkie przybory do półkąpieli (Halbbad), kąpieli nasiadowych (Sitzbad), kąpieli nożnych (Fussbad), baseny (Vollbad), nacierania (Abreibung), oklaskiwania (Abklatschung) zawijania w koce (Einpackung), natryski (prysznice): zimne, zmienne, szkockie i parowe wreszcie wszelkie przybory do procedur częściowych, jak to: psychrofory, chłodniki i t. d.

Procedur wodoleczniczych dokonuje doskonale wyćwiczona, z Graefenbergu lub Wiednia pociągana służba kąpielowa — pod osobistym nadzorem kierownika zakładu.

2. Masaż, — mięsienie — częściowy lub całkowity — ręcznie lub za pomocą maszyn.
3. Gimnastyka: czynna i bierna, w przeznaczonej na ten cel sali, zaopatrzonej w rozliczne przyrządy gimnastyczne.
4. Elektryczność w rozmaitych formach, jako to: prąd stały, prąd przerywany, kąpiele elektryczne dwukomorowe podług Gaertnera, maszyny elekt. podług Holtza, tusze elekt.



Oddział hydrotyczny dla Pań

kąpiele w kwasie węglowym

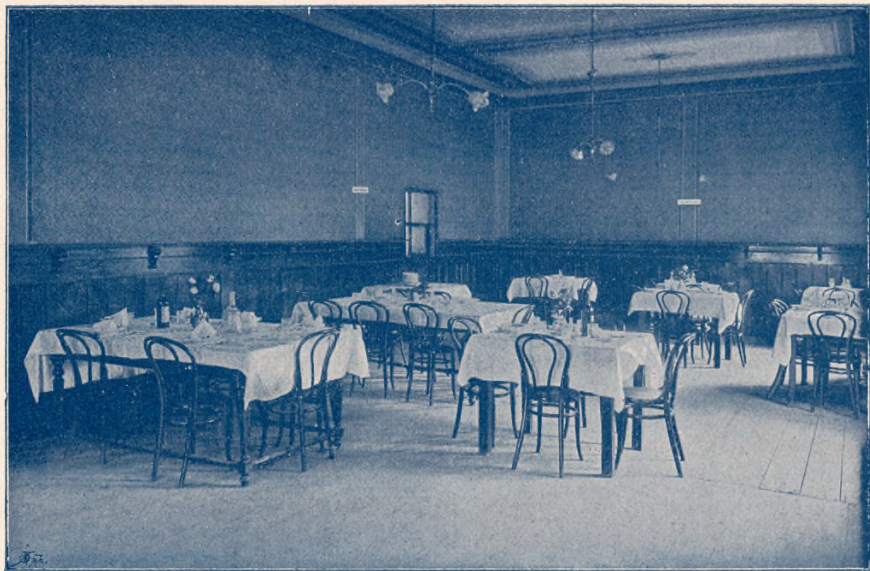
5. Kąpiele powietrzne.
6. Kąpiele świetlne i. e. w świetle słonecznym lub też elektrycznym.
7. Leczenie dyetetyczne: kuracje tuczące podług Play-faira, Weir-Mitchella, tudzież rozliczne kuracje odłuszczejące, (Banting, Schroth etc.)
8. Leczenie terenowe podług Oertla.
9. Leczenie za pomocą pracy fizycznej (Grohmann's Beschäftigungskuren).
10. Psychoterapia.

F. Wskazania lecznicze.

Jeżeli zważymy, że pozornie najróżnorodniejsze stany chorobowe ostatecznie na tychże samych polegają zmianach patologicznych, i że li tylko objawy chorób, — wskutek różnej budowy, narządów i ich różnej fizyologicznej czynności, — różnie się nam przedstawiają; dalej w uwzględnieniu, że metoda fizykalno-dyetetyczna starając się przywrócić fizyologiczną normę narządom uwzględnia zawsze nie pojedynczy objaw lub chorobę, lecz chory organizm w całości; — zrozumieny, że metodę tę w tak różnorodnych stanach chorobowych stosować można i że istotnie, — i to z świetnym skutkiem — stosowaną bywa.

Wskazania lecznicze są następujące:

1. Wąfla, wymagająca zahartowania i organizacya tudzież rekonwalescencya po chorobach.
2. Choroby narządów oddechowych, jako to : laryngitis, bronchitis, pleuritis, pneumonia chronica, asthma bronchiale, emphysema, (rozedma) i t. d.



Sala jadalna

3. Choroby serca, na które ostrożnie stosowane zabiegi wodolecznicze, umiejętnie dozowany ruch (Oertla kuracya terenowa), niemniej jak gimnastyka lecznicza — niemal jak żaden inny środek oddziałują.
4. Choroby narządów trawienia, jelit, wątroby, wysięki w jamie brzusznej i t. d.
5. Choroby układu nerwowego, jak n. p. bóle głowy (hemicrania), neurasthenia, hysteria, chorea athetosis, zawroty głowy, dalej: tabes dorsalis, irritatio spinalis i t. d. i t. d.
6. Chorobliwy skład krwi i wynikiłe zeń: blednica, bladaczka, leukaemia i t. d.
7. Kiła (syphilis) w połączeniu z środkami farmakologicznymi.
8. Zboczenia przemiany materii, jako to: nadmierna otyłość, diathesis i arthritis urica i t. d.
9. Choroby kobiece.

G. Regułamin zakładowy.

1. Umysłowo chorych nie przyjmuje się.
2. Uprasza się uprzejmie szan. gości, aby jak najrychlej po przybyciu do zakładu lekarzowi przedstawić się zechcieli.
3. Goście do zakładu przyjęci, obowiązani są stosować się ściśle do rad i wskazówek lekarza tudzież poddać się kontroli i opiece jego.
4. Lekarz jest obecnym przy wszelkich procedurach leczniczych.
5. Konsylia lekarskie dozwolone są li tylko za wiedzą i uczestnictwem lekarza zakładowego.



Park

6. Lekarz udziela chorym ordynacyi na piśmie; tylko takowa upoważnia personal do stosowania środków leczniczych; zmieniać ordynacyi bez wiedzy lekarza nie wolno.
7. Uprasza się szan. gości, by o każdej zmianie w stanie ich zdrowia lekarzowi donieść raczyli, ponadto, by co najmniej raz w tygodniu w ordynacyi lekarza się jawili.
8. Ordynacya odbywa się z reguły w pokoju ordynacyjnym, i tylko chorych, pokoju opuścić nie mogących, — odwiedza lekarz w ich mieszkaniu.
9. W niedzielę i święta odbywa się kuracya wodna tylko przedpołudniem; natomiast odpadają wszelkie inne zabiegi lecznicze.
10. Uprasza się o jak najdokładniejsze przestrzeganie wskazanego przez lekarza czasu kąpielowego, — pod grozą utraty odnośnej procedury.
11. Niepobranych procedur nie odlicza się.
12. W skład stołu wchodzi:

Śniadanie: kawa, herbata, kakao lub mleko, pieczywo, miód lub marmolada.

Obiad: zupa, przystawka, pieczeń z jarzynami, sałatą lub kompotem, legomina.

Wieczera: 4 razy tygodniowo jarzyna, budyń lub jaja, mleko, masło i owoce.

3 razy mięso z jarzynami mleko

podwieczorek: mleko i pieczywo;

owoce

Wieczera: 4 razy tygodniowo: potrawa mięsna, jarzyna i owoce; 3 razy tygodniowo: jarzyna, budyń lub jaja, nadto mleko, masło, chleb i owoce; 4 razy w tygodniu sery.

13. Szan. Goście obowiązani są uczestniczyć w obiadowej table d'hôte, odbywającej się przy osobnych stolikach.
14. Obiadującym — bez zlecenia lekarza — na pokoju, podaje się dopiero po skończonej table d'hôte, — za zwykłą 1 korony dziennie.
15. Śniadanie podaje się po skończonej przechadzce, między 7 a 9 zrana.
II. śniadanie: od 10 do 11 przedpoł.
Obiad rozpoczyna się po dwukrotnem dzwonieniu — o godz. 1.
Podwieczorek: od 4 do 5½.
Wieczera: między 7 a 9 wieczór.
16. Niepobranych śniadań, obiadów i wieczerzy nie odlicza się.
17. Dłuższe przechadzki tudzież wycieczki — dozwolone li tylko za wiedzą lekarza zakładowego.
18. Najpóźniej o godz. 10 wieczór winni się wszyscy szan. goście udać na spoczynek nocny.
19. Pokoje odnajmuje się najmniej na tydzień, i obowiązuje tygodniowe wypowiedzenie; w razie niewypowiedzenia zarachowuje się połowę tygodniowej pensyi.



W jadalni

20. Dzień przybycia liczy się w całości, natomiast dnia odjazdu zupełnie się nie rachuje.
21. Uprasza się unikać rozmów o polityce, tudzież o chorobach.
22. Za pieniądze i rzeczy wartościowe odpowiada zakład tylko wtedy, jeżeli takowe oddano w przechowanie w kancelaryi zakładu.
23. Wstęp do ubikacyj gospodarczych i kuchni — jest obcym wzbroniony.
24. Uprasza się żądania, skargi i zażalenia wnosić w administracyi; natomiast niedopuszczalnem jest uchybiające krytykowanie urzędzeń zakładowych.

H. Ceny.

Wobec cen tu wyszczególnionych nieważne są wszelkie inne, w poprzednich zawarte prospektach.

Zakład jest pensjonatem leczniczym. W skład pensjonatu wchodzi: pokój kompletnie umeblowany i zaopatrzony w pościel, stół, (patrz regulamin zakładowy), procedury lecznicze, (wodolecznice, gimnastyka, elektryzowanie, kąpiele elektryczne, elektryczno-światłne, słoneczne tudzież powietrzne, masaż); wreszcie usługa pokojowa.



Most dyabelski

1. Cena tygodniowa pensjonatu uiszczana z góry

wynosi od 56 Koron. (28 złr.) w górę, i zależy różnica w cenie od pokoju i urządzenia zależnie od wielkości i umeblowania pokoju.

Przy specjalnej dyecie ceny te same; przy dyecie tuczającej tygodn, dopłata 12 Koron.

Za potrawy po nad normę stołu zamówione, tudzież za napoje — płaci się osobno, podług ceownika w jadalni umieszczonego.

Osoby towarzyszące, w tym samym zamieszkałe pokoju, płacą bez względu na to czy z kuracyi korzystają lub nie, zależnie od pokoju 45 do 50 Koron tygodniowo za wszystko.

Dzieci do lat 12 płacą 30 Koron tygodniowo jeżeli z dorosłymi ten sam zamieszkują pokój. — Służba za stół i nocleg — tygodniowo 20 Koron.

Usługa kąpielowa tygodniowo 4 Korony; dzieci 2 Korony.

2. Należytość za opiekę lekarską

nie jest objęta pensjonatowem i wynosi tygodniowo 10 Koron, o ile takowa przeciętnej nie przekracza miary; w tym ostatnim wypadku (jak n. p. przy chorobach ostrych i t. d.) osobne się zarachowuje honorarium.

4. Wpisowe.

Każdy, w zakładzie mieszkający, obowiązany jest uiścić jednorazową należytość w kwocie 8 kor.

5. Bielizna kąpielowa.

Takową należy ze sobą przywieźć lub też nabyć na własność w zakładzie — po cenach następujących

Prześcieradło bez szwu	K	8.—
Opaska brzuszna	„	3.—
2 opaski na łydki	„	4.—
Czepek kąpielowy	„	1.50
Opaski krzyżowe	„	6.—
Ręcznik	„	2.—
Czapeczka kąpielowa	„	—80
Para pantofli	„	—60
Za wypożyczenie koca do zawijania tygodniowo	„	2.—

6. Externiści

t. j. poza zakładem mieszkający mogą również korzystać z aparatu leczniczego zakładu i płać za bilet dzienny do jednego z zabiegów (hydroterapii lub gimnastyki lub masażu lub kąpeli powietrznych albo słonecznych lub elektrycznych) 2 korony. Mniej jak 7 biletów nie sprzedaje się. — Przy kombinowaniu 2 lub więcej zabiegów dopłaca się za każdy dalszy 1 koronę dziennie.

Ponadto: za pierwszą ordynację 6 Koron; za każdą dalszą 4 Korony. Za asystencję lekarską przy kąpeli elektr. dwukomorowej 2 Korony; za asystencję lekarską przy kąpeli elektr. świetlnej 3 Korony. — Usługa kąpielowa tygodniowo 2 Korony. — Ponadto mogą externiści korzystać ze stołu zakładowego, — pod warunkami ogłoszonymi w kancelaryi zarządu.

7. Jazdy.

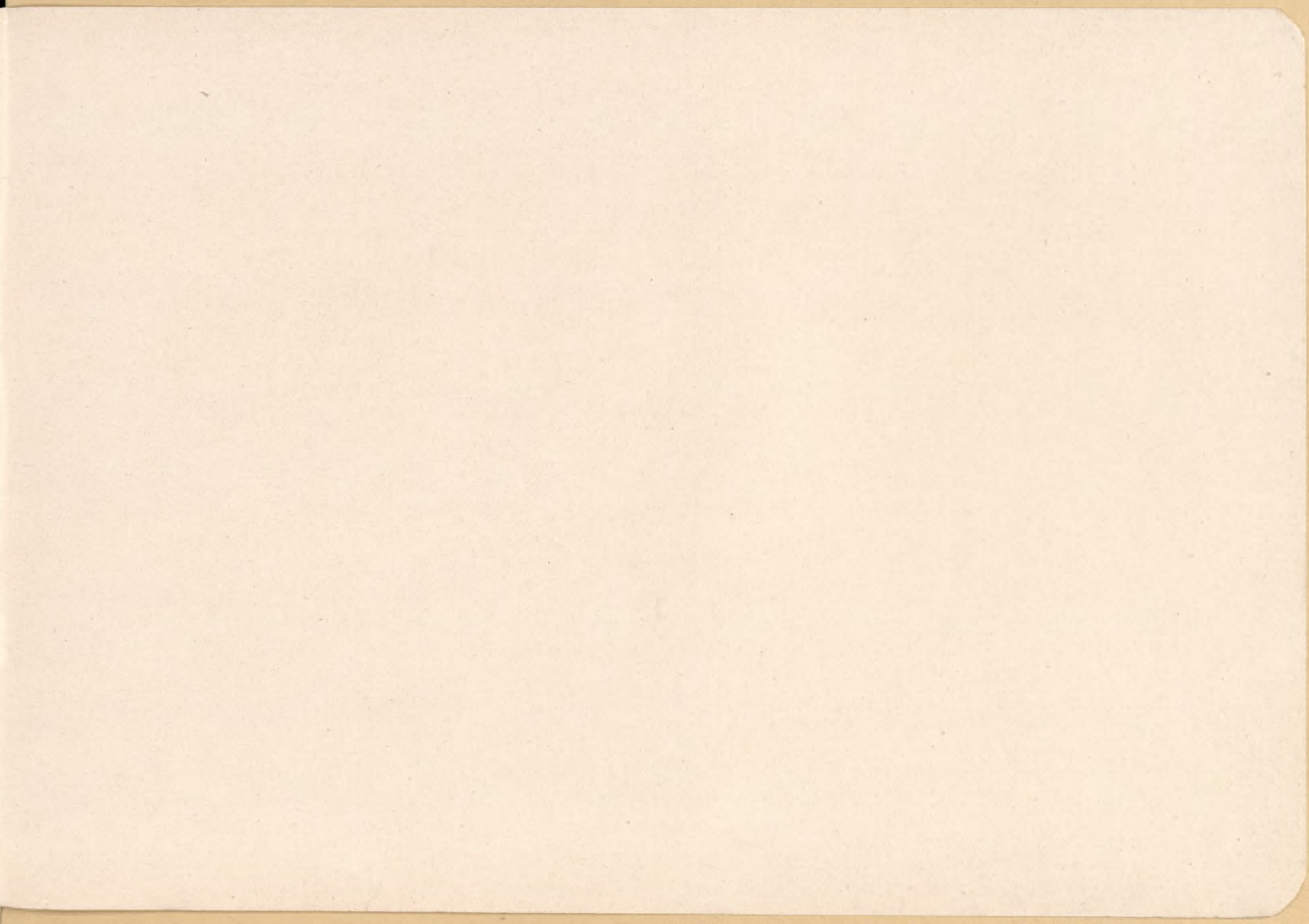
Powóz na lub z dworca w Bielsku 6 K.; powóz na lub z dworca w Bystrej 2 K.

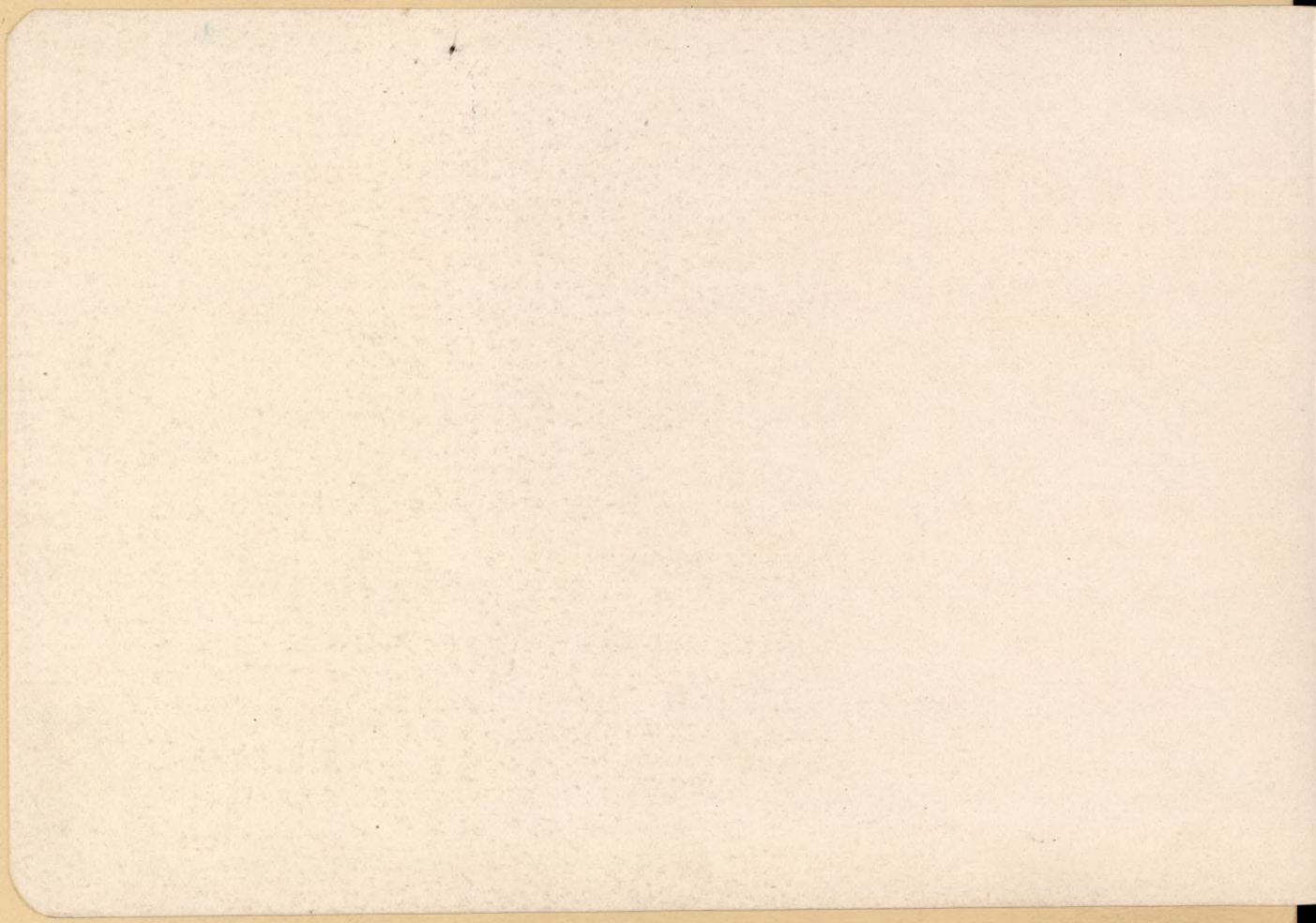
Za przewiezenie większych pakunków umyślną furmanką: na lub z dworca w Bystrej 1 korona; na lub z dworca w Bielsku 3 korony.

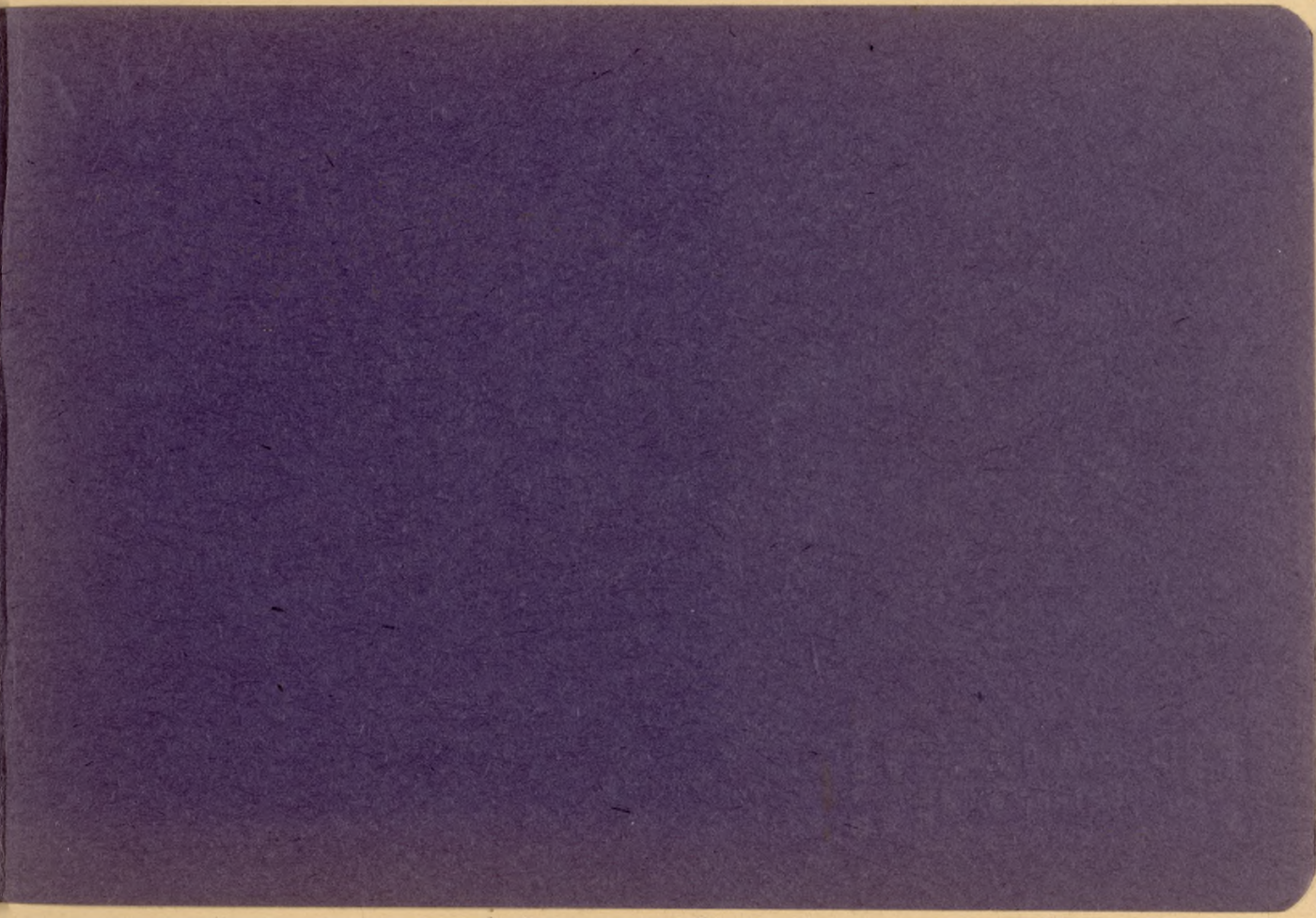
Właściciel i Kierownik:

Dr. Ludwik Jekels.









R4. Rh244

